

10 דברים שאמא לא סיפרה לך על הקריירה שלך

("הארץ" / MarketWeek / גיא רולניק – 03.11.2006)

אמא לא דיברה איתך על "קריירה" כמובן.

שהרי פעם הילד או הילדה היו צריכים "פרנסה" ראויה, אחרי זה דיברו על "מקצוע" טוב, ורק בשנים האחרונות התגנב לו בהדרגה הביטוי "קריירה" לשיח הישראלי. סביר להניח שהמקור, כמו בדברים רבים אחרים, הוא מאמריקה הקפיטליסטית והקרייריסטית.

האם יש לכם קריירה או שאתם סתם קמים בבוקר והולכים לעבודה? האם יש לכם מסלול ברור של התפתחות מקצועית, עם יעדים קצרים וארוכים - או שאתם מתנדנדים בין מקומות עבודה כמו עלה נידף ברוח?

מקריאה של מדורי "הקריירה" שצמחו במהירות בשנים האחרונות בעיתונים הגדולים ובעשרות אתרי אינטרנט חדשים, מתקבל הרושם שמצבו של העובד הישראלי "הקרייריסט" מעולם לא היה טוב יותר: אינספור הזדמנויות נפתחות בעידן האינטרנט והכלכלה החופשית בפני העובד, שרק צריך לבחור לעצמו את המסלול, לקחת לעצמו "יועץ" קריירה (קואץ' קוראים לזה היום) - ולממש את עצמו.

החדשות הטובות הן שהיום ההזדמנויות להתפתחות מקצועית במשק הישראלי ובמשק בכלל גדולות יותר מתמיד; החדשות הרעות הן שה"קריירה" הזאת שחשבתם שיש לכם או שתהיה לכם הרבה יותר שבירה וחמקמה ממה שנדמה.

הנה כמה דברים שאמא לא אמרה לנו על "הקריירה" שלנו - כי היא לא ידעה - ועוד כמה דברים שיועצי הקריירה לא אומרים לנו, כי זה לא נעים לשמוע:

- 1 אמא אמרה לנו שצריך "מקצוע": היא התכוונה בדרך כלל לרופא, עורך דין, מתכנת או מהנדס. בשנים האחרונות, אם לשפוט על פי מספרם של התלמידים למינהל עסקים באוניברסיטאות ובמכללות, היא הייתה מוכנה להסתפק גם ב"מנהל".
אמא שכחה להגיד לך שהתחרות בשוק המקצועות החופשיים בישראל אכזרית ומהירה מאי פעם. בענף עורכי הדין למשל יש עודפי היצע אדירים, והמקצוע הזה לא מבטיח לך ביטחון תעסוקתי או שכר גבוה.
אמא בכלל לא סיפרה לך, שבעידן המודרני מעטים הם "המקצועות" שמהווים ביטוח לכל החיים לפרנסה; שהעולם משתנה במהירות ומי שלא רץ קדימה כל הזמן נותר מאחור. היא לא סיפרה לך על הודו וסין שמצמיחות מאות אלפי מהנדסים מוכשרים מדי שנה, ועל האינטרנט שהורס חברות קיימות ומרים חברות חדשות.
- 2 אמא לא סיפרה לך על המהירות העצומה שבה יתרחבו פערי השכר במשק: המעולים, המקושרים והאגרסיוויים גורפים שכר הגבוה פי 2,3,4 וגם פי 10 מחבריהם לענף; הטובים מתפרנסים היטב; והבינוניים שורדים.
כך, למשל, אמא לא ידעה שבעולם ההיי-טק יש הרבה סוגים של מהנדסים: אלה שנחשבים ל"קומודיטיז" - סחורה עם מחיר קבוע שעולה ויורד בהתאם לתנאי השוק - ועל אף שהשכנים אומרים ש"הם מההיי-טק", המציאות העגומה היא שיכולת הבחירה והמו"מ שלהם נמוכה מאוד; מנגד ישנם אלה שנמצאים בנישות הנכונות של השוק, עם יכולות מיוחדות, ולהם יש שליטה מסוימת על הקריירה שלהם.
- 3 אמא לא ידעה להכין אותך לעידן שבו תוצף מדי יום בסיפורים על הצלחות כלכליות מדהימות של מנהלים ויזמים סביבך. לתקופה שבה בכל בוקר תפתחו עיתון ותגלו כיצד שכירים בכירים ויזמים מרוויחים סכומי עתק בלתי נתפשים במהירות עצומה. אמא לא הכינה אותך לעידן שבו יש פערים כה גדולים בין המצליחים לבין הבינוניים, בין נוטלי הסיכונים לזהירים.
- 4 אמא אמרה לך שצריך להתקדם. היא רק לא ידעה שעולם העסקים השתנה, שהמהירות בה חברות מחליפות מודלים עסקיים, בעלות והנהלות היא שטנית. כמובן שככל שעולים בהיררכיה הארגונית המשחק הופך למסוכן ואכזרי יותר ויותר, ושום מנהל - כישרוני ככל שיהיה - אינו חסין מפני השינויים המהירים בעולם העסקים.
אמא לא סיפרה לך על "בית הקברות למנהלים" - המקום שאליה הולכים מדי שנה מאות מנכ"לים וסמנכ"לים בארגונים שעוברים שינויים עסקיים מהירים, כמו העברת בעלות, שינוי מנכ"ל או קריסה עסקית מהירה. היא לא סיפרה לך שעל כל משרה ניהולית יש עשרות קופצים, ושהמנהלים הצעירים נושפים בעורפם של המבוגרים יותר כל הזמן.

- 5 אמא אמרה לך שבמגזר הציבורי השכר נמוך, אבל יש קביעות וביטחון תעסוקתי. היא לא סיפרה לך, ואולי לא הבינה - כמו רבים שסיימו את האוניברסיטה ומיהרו למגזר העסקי - שדווקא במגזר הציבורי יש עשרות אלפי עובדים שנהנים מסידורי שכר ופנסיה תקציבית נדיבים, שהופכים את חבילת השכר שלהם לטובה הרבה יותר ממה שמציע כל ג'וב במגזר הפרטי.
- אמא לא סיפרה לך על הפנסיות וההטבות במערכת הביטחון, בבנק ישראל, במונופולים וברבות מהרשויות והגופים הציבוריים. היא לא סיפרה לך שמנהלים בגופים אלה מגיעים לעתים בגיל 50, 45, או 55 לחבילות פנסיות בשווי כפול ומשולש מאלה שמקבלים מקביליהם במגזר העסקי. היום זה כמובן כבר מאוחר מדי בשבילך, אם בחרת בקריירה במגזר העסקי: קשה מאוד להצטרף לאלטיה של המגזר הציבורי, ותנאי הפנסיה שיהיו לפורשים שם בעתיד יהיו שונים דרמטית מאלה שנהוגים שם כיום.
- 6 אמא לא דיברה איתך בכלל על חיסכון לפנסיה. כאשר היא הייתה בגילך הפנסיה בישראל הייתה מולאמת כולה, וגירעונות העתק שנצברו בשקט בקרנות הפנסיה לא הדאיגו אף אחד. הביטחון התעסוקתי ורשת הביטחון הממשלתית הפכו בעבר את החיסכון לפרישה לתחום לא קיים.
- אמא לא סיפרה לך שהעידן הזה נגמר, ושהיום צריך להתחיל לחסוך בגיל צעיר מאוד, אם רוצים להגיע לפנסיה סבירה ומביאים בחשבון את הסיכונים הרבים שבמסלול הקריירה שלך, כמו העלייה בתוחלת החיים ובעלויות המחיה בגיל הפרישה. אמא לא הסבירה לך שזה תפקידך הבלעדי לדאוג ליכולת שלך לשמור על רמת חיך בגיל מבוגר או לפחות להתקיים בכבוד - כי הממשלה לא תהיה שם בשבילך.
- 7 אמא לא סיפרה לך על ריבית דריבית ובוודאי לא על דמי ניהול באפיקי חיסכון ארוכי טווח. בעולם של פעם הפנסיה התקציבית או הצוברת נקבעה לפי השכר האחרון שלך, והשאלה - מה התשואה המצטברת של תיק ההשקעות הפנסיוני שלך - לא הייתה קיימת.
- אמא לא יודעת, ויועצי ההשקעות גם הם לא ששים לספר לך, שבחיסכון ארוך הטווח שלך לפנסיה, הפרשים "קטנים" של 1%, 2%, או 3% בתשואה השנתית מצטברים לסכומים של מאות אלפי שקלים או מאות אלפי דולרים (תלוי בשכר), על פני תקופות חיסכון של 30 ו-40 שנה. איש לא מגלה לך שההימנעות שלך מהתעמקות במכשירי הפנסיה והחיסכון ארוך הטווח שאתה בוחר לעצמך היום יכולה לעלות לך בסכומי עתק ביום שבו תפסיק לעבוד. ועל מועד היום הזה (ראו סעיפים קודמים) - לא תשלטו כנראה.
- 8 אמא אמרה לכם שאתם חייבים לקחת משכנתא ולקנות דירה, ושאסור "לזרוק" כסף על שכירות. היא סיפרה לכם איך מחירי הדירות בישראל הכפילו, שילשו וריבעו את עצמם, על הדירה/מגרש שסבא/סבתא קנו. היא אמרה שבמדינה קטנה כמו ישראל, עם שטח נתון, המחירים רק ימשיכו ויעלו ואסור לכם לחכות.
- אמא לא הביאה בחשבון עשור כמו 2005-95', שבו מחירי הדירות והבתים בישראל עמדו במקום במונחים ריאליים, בעוד שאפיקי השקעה אחרים עלו.
- היא לא שיערה בנפשה שעשרות אלפי זוגות צעירים שרכשו נדל"ן בעשור הזה ימצאו עצמם כיום עם משכנתאות ענק שרק תופחות, ומחירי נכסים שעומדים במקום זמן רב.
- היא לא סיפרה לכם שמול הכסף ש"נזרק" על שכר דירה, יש לפעמים ריבית משכנתא יקרה, וכי כל החישובים על כך שחייבים לקנות נדל"ן, מניחים שמחירי הדירות והבתים ימשיכו לעלות ולעלות ולעלות - מה שכבר לא קורה כאן בשנים האחרונות.
- 9 אמא לא סיפרה לכם שאחרי שהפרנסה תהפוך "לקריירה", יהיו עוד הרבה מושגים שישתנו בחייכם הכלכליים ובסגנון החיים שלכם בכלל; היא לא סיפרה לכם ש"הקניות" ייעלמו - ואת מקומם תחליף צריכה. היא גם לא סיפרה לכם שהצריכה תהפוך באמצעות זריקות-אשראי-צרכני לצריכה מטורפת, ושיחד עם "הקריירה" תפתחו גם "קריירה" בתחום הצריכה.
- 10 אמא לא סיפרה לכם ש"קריירה", בניגוד לעבודה, כוללת סיכון מקצועי נוסף - פגיעה בקשר עם בני הזוג והילדים. היא לא סיפרה לך שיום אחד הקריירה שלך יכולה לפטר אותך. זה תמיד מגיע ברגע לא צפוי, ואז כאשר תשובו הביתה ותחפשו קצת שקט ושלווה - הם לא יחכו שם. אולי אמא תחכה לך.